

Сјећање Драгутина Челице

Марина Љубичић

УДК 341.322.5(497.13)“1941/1945:929Челица Д.

Кустос-историчар;
Меморијални музеј на Мраковици;
marinaljubicic81@gmail.com

Апстракт: Драгутин Челица, иако у позним годинама, веома јасно се сјећа свога дјетињства, које је обиљежено ратом и страдањем најближих чланова породице, другова из дјетињства, комшија. Као јако млад сусрео се лешевима, али и својим очима гледао убиство. И сам је био рањен, али је имао срећу да преживи. У свом свједочењу, датом аутору текста, он и поред временске дистанце веома јасно разазнаје и наглашава оно што је лично видио и оно што је од других сазнао, сјећајући се чак и од кога је то сазнао.

Кључне ријечи: Драгутин Челица, Новоселци, усташки злочини, устанак, Козара

Разговор са Драгутином Челицом обављен је маја 2017. године, за потребе Меморијалног музеја на Мраковици, а дат је аутору текста. Музеј на Козари се посљедњих неколико година бави прикупљањем свједочења Козарчана који су преживјели Други свјетски рат, односно офанзиву на Козару, љета 1942. године, одвођење у логоре и друге ратне страхоте, и која представљају допуну писаним историјским изворима. О Драгутину Челици и страдању његове фамилије писао је Драгоја Лукић, у књизи *Раӣ и дјеца Козаре*,¹ гдје су дати основни подаци о фамилији Челица. Трагом ових информација, аутор је желио да од самог свједока сазна више о страдању ове фамилије и ономе што је он лично видио и доживио.

Нажалост, судбина породице и цијеле фамилије Челица није усамљен случај. Много је породица, па чак и фамилија са подручја Козаре и Поткозарја, од којих нико није преживио, односно „угашених фамилија“, а вјероватно и таквих које нису ни евидентиране. Оно што је козарски народ преживио током Другог свјетског рата више нико и

---

¹ Д. Лукић, *Раӣ и дјеца Козаре*, Београд, 1984, стр. 70-76.

ништа не може исправити, али данас можемо радити на томе да исправимо грешке и неправде настале након рата, када се овакве судбине нису смјеле причати зарад циљева братства и јединства. Данас су њихови актери ослобођени стега, па оваква свједочења, и поред временске дистанце, за историчаре имају велики значај, јер из њих сазнајемо појединости које нам документи не могу показати (каква је била ситуација у Козари током офанзиве, како је изгледао „живот“ унутар логора, бруталан однос усташа према Србима, страх, глад, често и судбину појединих људи...).

Транскрипт сјећања

Зовем се Драгутин Челица, рођен сам 1926. године, у Новоселцима,² то је дубичка општина.³ Отац ми се звао Теодор⁴, мајка Дева,⁵ дјевојачки Кос. Било нас је дванаест укућана, а само четворо је преживјело рат, остали су или одведени у Јасеновац или су погинули. Од стрица сам имао дванаесторо браће, сви су изгинули.⁶

² Село Новоселци налази се уз цесту Дубица-Приједор. Из села Новоселци укупно су страдале 152 особе, а петнаест фамилија је угашено. Из фамилије Челица страдало је тридесет седам чланова; најстарији члан имао је шездесет и осам година, а најмлађи ни годину дана.

³ Општина Козарска (Босанска) Дубица налази се на самој граници са Хрватском. Близина Јасеновца и Загреба имала је велики утицај на догађаје током рата, поготово на велико страдање које је ова општина претрпјела. Од 27.354 становника, међу којима 82,83% Срба, 10,26% Муслимана, 5,44% Хрвата и 1,47% осталих, страдало је њих 16.155, од чега 98, 53% Срба, 0,65% Муслимана, 0,54% Хрвата и 0,28% осталих. Д. Цветковић, *Босна и Херцеговина - нумеричко одређивање људских љубишака у Друјом свјетском рату*, Музеј жртава геноцида, Београд, 2009.

⁴ Драгутинов отац Теодор и брат Мирко, тек што је био одслужио војску, отишли су међу првим Козарчанима у устанак и погинули су на „Комленском“ фронту. Д. Лукић, *Рај и дјеца Козаре*, Београд, 1984, стр. 71

⁵ Мајку Деву усташе су страховито претукле, након чега је убрзо умрла. Д. Лукић, *Рај и дјеца Козаре*, Београд, 1984, стр. 71.

⁶ Из фамилије Челица страдала су двадесет и два члана, од чега дванаесторо дјеце: Челица (Савана) Љубан, 1927-1942. год., Јасеновац; Челица Мићо, 1927-1941, Новоселци; Челица (Пере) Душан, 1924-1942, Козара; Челица

Сјећам се кад је рат букнуо, сви су се успаничили, знали су да ће доћи неке неприлике. Једном приликом чувао сам дјецу од сестре, чији је муж био заробљен (отац ме је послао да чувам сестрину дјецу у Бје-лајце). Док сам чувао дјецу у дворишту, наишао је један рођак и питао:

— 'Зашто се ви не склањате?'

— Она је питала: 'Зашто?'

— 'Дошле су усташе, Павелићева влада, почели су гањати и тући Србе, убијати!'

Ја кажем сестри - 'Идем да видим шта се дешава'.

Није ми дала, рекла је да идемо и ми за нашим рођаком. Он је већ био натоварио на кола жену и дјецу, и неке ствари које је могао повести, нешто хране, одјећу. Рекао сам јој да идем у Новоселце да видим шта је са нама. Одмакао сам једно два и по километра од сестрине до родитељске куће, ишао сам крадом, гдје год сам се могао прикрити и попријечити.

Када сам изишао са сеоског на главни пут Дубица-Приједор, погледао сам у једну кућу и видио мртвог човјека на прагу. Мислио сам да је то власник куће, али касније сам сазнао да није био он. Он је са фамилијом ухваћен жив и отјеран. Жена му је тај дан преживјела, али су побили касније и њихову фамилију. Побијени су кад су бјежали, па

(ж. Теодора) Дева, 1887-1942, Козара; Челица (Тоше) Мирко, 1913-1941, Бос. Дубица; Челица (Пере) Илија, 1928-1942, Јасеновац; Челица (Савана) Милева, 1921-1943, Бос. Дубица; Челица (Пере) Душан, 1926-1941, Бос. Дубица; Челица (ж. Пере) Јања, 1892-1942, Грубишино Поље; Челица (Васе) Перо, 1890-1941, Бос. Дубица; Челица (Боже) Миле, 1900-1942, Јасеновац; Челица (Боже) Милорад, 1908-1941, Бос. Дубица; Челица (Николе) Бранко, 1913-1941, Бос. Дубица; Челица (Пере) Раде, 1922-1941, Бос. Дубица; Челица (ж. Милана) Миља, 1890-1942, Новоселци; Челица (Тоше) Марко, 1926-1942, Јасеновац; Челица Тешо, 1880-1941, Бос. Дубица; Челица (Јована) Миле, 1919-1942, Новоселци; Челица (Васе) Јован, 1887-1941, Бос. Дубица; Челица (Раде) Светко, 1927-1942, Грубишино Поље; Челица (Боже) Ђуро, 1874-1942, Јасеновац; Челица (Ђуре) Милинко, 1920-1941, Бос. Дубица; Челица (Миле) Мићо, 1886-1941, Глина; Челица (Миће) Божо, 1907-1942, Земун; Челица (Милана) Драгоја, 1904-1942, Сисак; Челица (Павла) Драгоја, 1893-1942, Козара; Челица (Драгоје) Никола, 1927-1942, Славонија; Челица (Ристе) Миле, 1908-1941, Глина; Челица (Боже) Илија, 1910-1941, Бос. Дубица; Челица (Раде) Глишо, 1926-1941, Бос. Дубица; Челица (Раде) Васо, 1921-1941, Бос. Дубица; Челица (Савана) Стана, 1938-1942, Јасеновац; Челица (Пере) Милан, 1939-1942, Славонија; Челица (Савана) Перо, 1941-1942, Јасеновац; Д. Самарџија, *Босанскодубичко погручје у НОР-у, 1941-1945*, Б. Дубица, 1984, стр. 480-481.

на бјежању. На прагу је мртав лежао њихов комшија, који је пошао њима да види шта се дешава, па су усташе пуцале у њега.

У исто вријеме, у рану зору, девет села су били блокирали, све усташе, касније сам то сазнао. У то вријеме, у те ране сате, гдје су кога затекли, или на спавању, или у кући, на њиви, све су клали. Мог друга из школе, Јову Бакића,⁷ заклали су над столом док је писао задаћу. То су ми касније испричале комшије које су га нашле закланог. Његовог брата рођеног, који је био пунољетан, истјерали су из куће и рекли да се окрене, а онда су му пуцали у затиљак. Метак му је прошао испод ока. Таквог сам га нашао, када сам ишао тражити подрум да се сакријемо. Затекао сам га у подруму самог, све је остало био отјерано. Сав је био крвав, али сам га препознао. Све куће у селу биле су српске, само једна Хрватица била у селу. Удана је била за Србина. Била је удовица, удана за тог комшију Србина, Милана Лукића. Њен син из првог брака, Хрват, одрастао је са нама дјецом у селу. Заједно смо се играли и одрастали. Он је добио задатак да изађе на један заселак, Брђане, да извиди шта се дешава, и умјесто да јави нама у селу да иду усташе и да кољу, он је отишао у град, у Дубицу, усташким властима. Зато је поклан тај заселак у потпуности. Девет села дубичких до дизања устанка је поклано.

Једног мог комшију су заклали, а главу бацили у башту. Крај штале је био ланац за пса, за који су му свезали ногу. Милу Стојичевића су извели из куће, упуцали, њему су испала цријева. Тешка сиротиња је он био. Довукао се некако до куће и тражио бритву да се убије. Пао је у несвијест и умро. Стрина и још двије жене су га закопале у дворишту, да не остане тако у кући.

Кога год су од Срба ухватили, убијали су. Неколико дана је то трајало, док смо почели да разматрамо како да се бранимо. Није било оружја. Ја сам тек '42. године примио пушку. Једва су ме примили у партизане. Покојни Бошко Шиљековић⁸ ми је рекао: 'Брацо, ти си ма-

⁷ Бакић (Јове) Перо, 1927–1941, Новоселци. Д. Самарџија, *Босанскодубичко њодручје у НОР-у, 1941–1945*, Б. Дубица, 1984, стр. 479.

⁸ Бошко Шиљековић рођен је у селу Мирковцу, поред Козарске (Босанске) Дубице, 6. маја 1915. године. Као и др Младен Стојановић, и он је био син свештеника. У Комунистичку партију примљен је већ у септембру 1940. године, кад је постао секретар партијске ћелије у Међувођу, а касније и први политички комесар Друге партизанске чете, а затим Другог крајишког партизанског одреда. Током офанзиве на Козару, јуна 1942. године, као члан Оперативног штаба за Босанску Крајину, усмјеравао је дејства Прве

лен за ово'. Ја сам почео плакати. Отац ми је већ био нестао, он је био устаник, брат најстарији исто отишао на устанак. Један са вилама, један са сикиром. Почео сам плакати.

Устанак је подигнут. Видим нема мога тате, нема Мирка, најстаријег брата, нема Марка.⁹ Марка је отац послао као надничара у Дубицу, код неког муслимана, Мујаге Пезића,¹⁰ и он је ту завршио, ни трага ни гласа. Ништа не знам о његовој судбини, како је погинуо, ни гдје. Стрица ми и брата стричевића убили су пред кућом. Стрина ми је испричала касније како су га звали да изађе вани, рекли му да се окрене, па су пуцали у њега.

Након устанка почели смо бјежати у Козару. Усташе су навиле са својим редовима војске, домобрани, усташе... Наша војска је бранила народ, тад још нису имали име партизани, него устаници. Људи по селима који су по нешто знали о војним стварима, били су руководиоци. На брзину су се организовали и закључили да треба организовано народ спашавати и повукли су га у шуму за собом.

Пред саму офанзиву¹¹ било је јако тешко, јер народ је већ знао нешто о томе.

Народ се збио у Козари, силни народ. То је било страшно гледати, толико је народа било. Само гледаш јад. Све живо гине. Ко год је шта могао да поведе од стоке, повео је. Кад су усташе наишле са псима трагачима, нисмо имали куд. Лежао сам крај неке букве, сакрио се. Пси трагачи били су близу мене. Неке су већ били похватили, па их воде испред себе. Остао сам скривен, имао сам среће, нису ме нашли. Касније кад је све прошло, изишао сам и имао шта и видјети. Лешеви људи, дјеце... трпају их у запрежна кола. Оне које су ухватили одвели су у логор, у Јасеновац. Остао сам сам, нисам знао куд бих, нисам имао

крајишке бригаде према Б. Новом, Добрљину, Костајници и Б. Дубици, ради олакшавања положаја опкољеном Другом крајишком одреду.

⁹ Драгутинов брат Марко не налази се на списку са осталим Челицама. Лукић у својој књизи наводи да су га усташе на превару ухватиле и да му се од тад губи сваки траг, не спомињући гдје је ухваћен.

¹⁰ Пезићи су трговачка породица из Дубице. Кућа у којој су живјели браћа Пезић припадала је првобитно Милоји Личанину. Брат Мујагин звао се Узеирага. У Дубици су тада постојале свега три-четири трговачке радње, које су држали: браћа Пезићи, Омер-бег Церић, Хатица К. Чаушевић и Ибрица Чаушевић. Прота Славко Вујасиновић, *Срби као њици*, Глас Српски, Бања Лука, 1994.

¹¹ Мисли се на велику офанзиву на Козару, љета 1942. године.

никог. Свугдје се чуо јаук... јој Марко, јој Ђуро...¹² Сви су били под заштитом устаника, тад су се већ почели звати партизани. Партизани су носили ознаке, српску тробојку на капама и грудвицу од вуне на капи, као српска застава. Још није било петокраке.

Приликом пробоја обруча на Партији, рањен сам. Лутајући метак одбио се о камен, и забио мени у ногу. Једини доктор ког смо знали и имали, био је у ствари ветеринар. Покушао ми је то извадити, али није ишло, не може. Раде Башић¹³ је дошао и рекао: 'Мали, заробили смо доктора, водимо те да оперишеш ногу'. Бољела ме. Без туђе помоћи нисам могао ништа. Рекао сам: 'Друже Раде, док сам жив не дам то радити. Да ме оперише онај који је пуцао у мене, не дам!'

Нисам се успио пробити у ноћи пробоја¹⁴. Нас неколико вратило се. Једни су носили рањене, једни мртве, док се могло. Натрпају пуне лотре мртвих, а одозго рањене. Дошли су до Мљечанице и ту су их усташе похватале и све побиле.

Кад сам дошао у партизане Бошко Шиљеговић ми није дозволио да останем. Никола Лукетић, који је био учитељ, био је наочит па је био у организацији устанка, и он је рекао: 'Немој ти, сине, ићи, мален си'. Јавио сам се и Мирку Ђаковићу. Мирко је са сином отишао у рат, обојица су имали по карабин. Он ми је помогао да ме приме у партизане. Рекао сам да су ми усташе убиле родитеље и молио да ме не оставе самог. Ту су ме повели, али дали су ми само пиштољ. У почетку сам носио поруке од мјеста до мјеста, на слободној територији само.

Кад је офанзива прошла ја сам већ био мало већи, па су ми дали пушку, швапски аутомат. Ишао сам са групом партизана, у селу Котуреви под Козаром. Остао сам на стражи у једном винограду. У једном моменту угледао сам неколико војника, тек када су се приближили видио сам да су усташе. Нисам могао бјежати, јер да сам окренуо леђа пуцали би у мене. Зато сам се сакрио и држао их на нишану, ако би

¹² У литератури се најчешће помиње бројка од 68.000 људи са Козаре, Поткозарја и Просаре, који су након офанзиве одведени у логоре. Од овог броја, за подручје дубичке општине везује се број од око 21.037 људи, а сматра се да је њих 11.194 страдало.

¹³ Раде Башић рођен је у селу Доњи Гаревци код Приједора. У КПЈ примљен је у јуну 1941. године, кад одлази из града у поткозарска села и ради на припреми устанка. Учествовао је у многим борбама, а током офанзиве, лета 1942. године, и он је, као и Челица, рањен приликом пробоја обруча, али је и даље остао у чети и учествовао у борби.

¹⁴ Мисли се на пробој 4. јула 1942. године.

пошли на мене. Скривен сам гледао шта ће они код те куће. То је била кућа Ђуре Балте. Један усташа је ушао у кућу, двојица су остала вани. У кући је била жена, то сам касније сазнао, избјеглица са Баније. Скло-нила се у ту кућу и ту јој је кренуо пород. Усташа који је ушао у кућу је дијете, тек рођено дијете, набио на бајонет и бацио кроз прозор. Пало је између мене и те двојице који су остала вани. Дијете крваво, неоку-пано, тек рођено. Мајку дјетета су извукли на двориште и заклали на дрвенцу. Заклали су је. Пуцао сам, моји су чули пуцањ и дотрчали. Сишли су доље и видјели шта је било. Једног сам погодио, један је ус-пио побјећи, не знам јесам ли га ранио.

Драјушин Челица из младих дана

Од тог дана нисам мислио на себе, нисам се бојао да ћу поги-нути. Само сам желио да пуцам на такве људе, који нас тако кољу. Гурао сам тако до '45. године, тада сам демобилисан. Након рата био

сам активан у друштвеним организацијама. И данас сам у предсједништву Савеза бораца.

Драѓуџин Челица данас

Marina Ljubičić

The Testimony of Dragutin Čelica

Dragutin Čelica, although in his senior years, remembers, very clearly, his childhood, which was marked by the war and the demise of his immediate family members, childhood friends and neighbors. At a very young age he saw dead bodies and was a witness to a murder. He was wounded himself but was fortunate enough to survive. In his testimony provided to the author of this text, Čelica, although remembering events from long ago, clearly distinguishes between what he has seen himself, and what he was told by other people, whom he also remembers.